

Grotere stappen kunnen maken dan je dacht

Cultuuronderwijs in een
superdiverse stad

Meerjarenbeleidsplan 2021-2024
Uitgave KCR – mei 2020

KCR

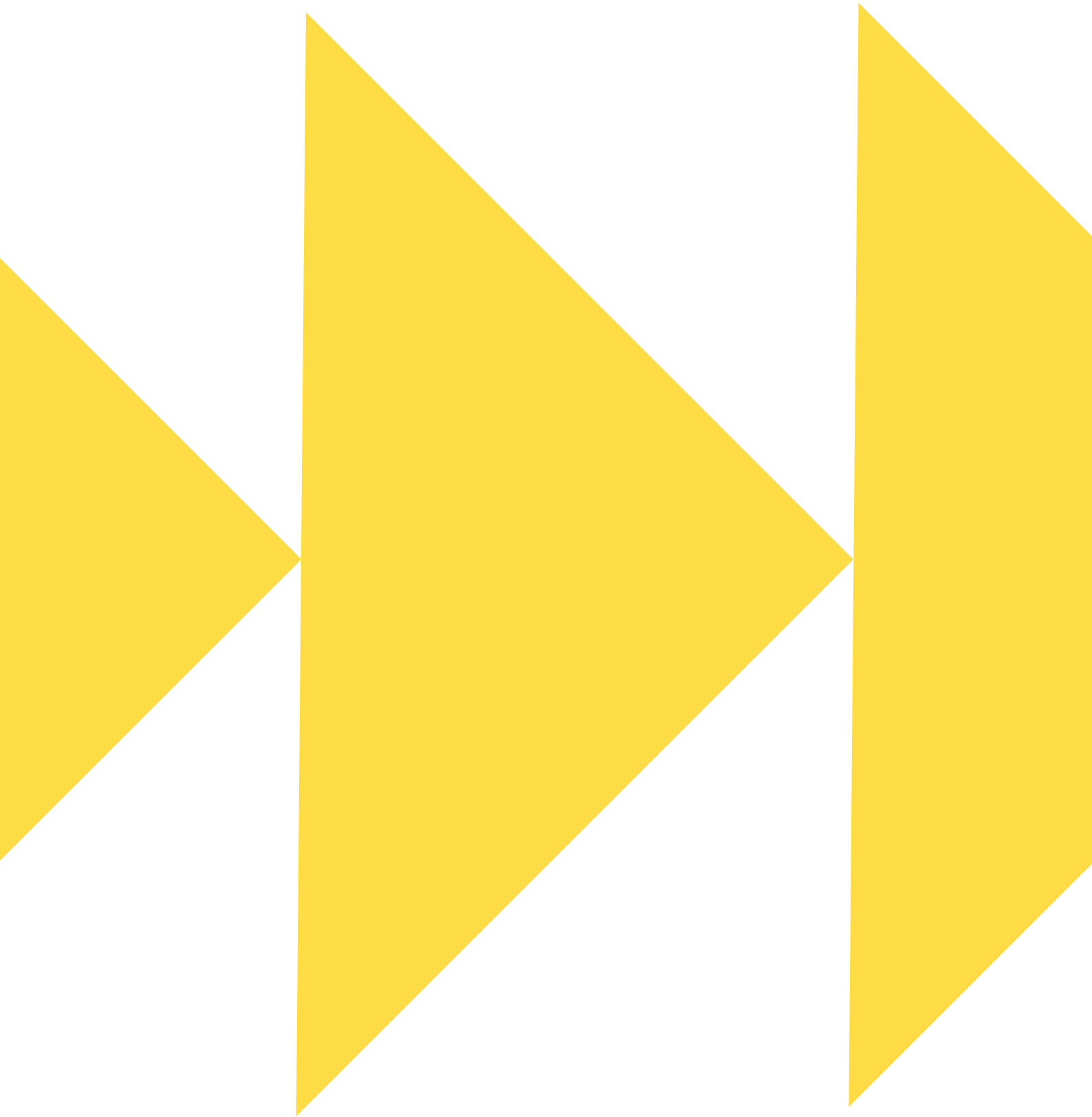
Grotere stappen kunnen maken dan je dacht

Twee parlementariërs gaan eind 2018 op werkbezoek bij de Rotterdamse vmbo-mavo Melanchthon Mathenesse. Ze willen weten wat de leerlingen op school met kunst en cultuur doen. Wat ze ervan opsteken. Een wat verlegen leerlinge van veertien jaar, die net heeft meegedaan met een theaterles, steekt haar vinger op. Ze zegt: "Ik heb geleerd dat je grotere stappen kunt maken dan je zelf eerst dacht."

Mooier hadden we het zelf niet kunnen verwoorden. Dit is waar het ons om gaat: leerlingen ontdekken door kunst en cultuur hoeveel ze eigenlijk kunnen. In de kunsten en daarbuiten.

Met genoeg zetten we ons meerjarenbeleidsplan 2021-2024 in het teken hiervan. We wensen iedereen in de Rotterdamse cultuureducatie in de komende periode veel progressie toe, kwaliteit, vernieuwing, diversiteit, relevantie, en niet in de laatste plaats: plezier in al het mooie wat cultuureducatie brengt. Grote stappen, kortom. Groter dan we zelf misschien nog voor mogelijk houden.

Ruud Visschedijk
Directeur KCR

INHOUD

1.	Visie, missie en aanpak	6
	Verbinder tussen onderwijs en cultuur	6
	Buiten het stedelijk Cultuurplan	6
	Gelijke kansen, ongelijke aanpak	8
	Welke cultuur?	8
	Intermezzo 1: KCR en inclusiviteit	9
2.	Het Rotterdamse ecosysteem	10
	De gemeente Rotterdam	10
	Het basisonderwijs	11
	Het speciaal onderwijs	12
	Het voortgezet onderwijs	13
	Het middelbaar beroepsonderwijs	15
	De culturele instellingen	16
	Intermezzo 2: KCR en interconnectiviteit	17
3.	Onze rol	18
	Onze kerntaken	18
	Afbakening	18
	Intermezzo 3: KCR en innovatie	19
4.	Onze aanpak	20
	Het Cultuurtraject Rotterdam	20
	Het primair onderwijs	23
	Het voortgezet onderwijs	24
	Het middelbaar beroepsonderwijs	27
5.	Onze instrumenten	29
	EVI	28
	De stedelijke monitor cultuuronderwijs	29
	Deskundigheid en kennisdeling	31
	Marketing	32
	Code Diversiteit en Inclusie	34
	Code Fair Practice	34
	Nawoord	34

1. Visie, missie en aanpak

Verbinder tussen onderwijs en cultuur

Wij, als Kenniscentrum Cultuuronderwijs Rotterdam (KCR), zijn er om zoveel mogelijk Rotterdamse leerlingen vertrouwd te maken met kunst en cultuur. Zodat ze op dit vlak kunnen ontdekken wat ze leuk en interessant vinden, maar ook wat ze zelf in huis hebben. Onze rol is die van verbinder tussen onderwijs en cultuur in de stad. Sinds 2013 doen we dat zelfstandig, vóór die tijd waren we onderdeel van de SKVR.

Onze missie

Het is onze missie om ons actief in te zetten voor cultuuronderwijs op alle Rotterdamse scholen. Dit doen we door scholen en culturele partijen met elkaar te verbinden. Daarbij begeleiden we ze naar passend en relevant cultuuronderwijs. Langs deze weg kunnen kunst en cultuur een waardevolle rol gaan spelen in het leven van Rotterdamse kinderen en jongeren. Ze kunnen erdoor gestimuleerd worden om steeds opnieuw naar zichzelf en hun omgeving te kijken. Ze kunnen hun creatieve talenten ontdekken en ontwikkelen. En ze leren de vaardigheden waarmee ze zich kunnen bewegen in een dynamische, superdiverse stad als Rotterdam.

Cultuuronderwijs dat relevant is voor leerlingen

We zien het als onze taak om scholen enthousiast te maken voor cultuuronderwijs dat relevant is voor hun leerlingen. Dat hen aanspreekt. Dit cultuuronderwijs verdient een stevige plek in het lesprogramma. Om die stevige plek te creëren zijn nodig: een heldere visie, een op maat gemaakte aanpak, en de artistieke inbreng van (culturele) partners. Wat ook nodig is: leerkrachten die hun vak verstaan, bevlogen kunstvakdocenten, en het besef dat kunst en cultuur het verschil kunnen maken.

De impact van kunst en cultuur wordt nog groter als cultuuronderwijs niet binnen de muren van de school blijft. Daarom stimuleren we scholen om een koppeling met de vrije tijd van leerlingen te maken. Daartoe verbinden we ze met de juiste buitenschoolse partners en betrekken we ook de ouders erbij. Zo kan de op school aangewakkerde passie buiten de school verder worden ontwikkeld, het liefst dichtbij, in de wijk.

Wijkgericht werken

Met het oog hierop gaan onze consultants nog meer wijkgericht werken. Dit doen ze samen met andere partijen, zoals de culturele aanbieders op scholen, de Cultuurscouts van Cultuur Concreet (de culturele wijkkaart), Music Matters (talentontwikkeling), welzijnsinstellingen, de coalitie-ondersteuners op Zuid, sportaanbieders en het Jeugdfonds Sport & Cultuur.

Buiten het stedelijk Cultuurplan

In 2019 besloot de Rotterdamse gemeenteraad om ons, samen met twee andere instellingen, vanaf 2021 buiten het stedelijk Cultuurplan te plaatsen. Dit omdat wij zelf geen artistiek product leveren, maar culturele instellingen ondersteunen en faciliteren. Daarmee hebben we in het Rotterdamse bestel een vergelijkbare plek gekregen als Rotterdam Festivals en de Openbare Bibliotheek Rotterdam. Deze positie maakt het ons gemakkelijker om ons onafhankelijk op te stellen richting alle betrokken partijen. Zo kunnen we scholen begeleiden naar passend cultuuronderwijs en de beste match tussen scholen en culturele instellingen maken.

Dit heeft tot gevolg dat wij niet langer worden beoordeeld door de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur en dat we verantwoording afleggen aan de gemeente Rotterdam. We worden ook niet meer gefinancierd uit de Cultuurplanmiddelen, maar zijn als begrotingssubsidie opgenomen in het programma 'Sport, Cultuur en Recreatie' bij de directie Sport, Onderwijs en Cultuur van de gemeente Rotterdam.

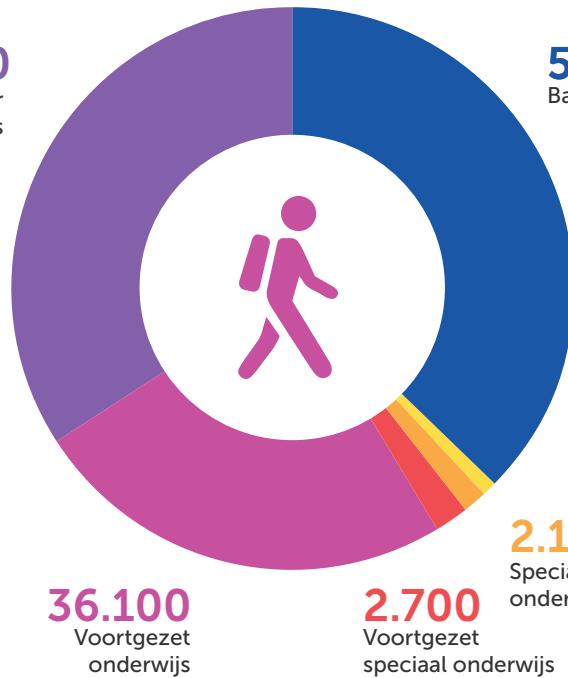
Kleinere en grotere reikwijdte

Tot en met 2020 worden we structureel door de gemeente Rotterdam gefinancierd. Het gaat hierbij om een bedrag van ruim 880.000 euro voor de uitvoering van het Cultuurtraject Rotterdam en een deel van onze algemene beheerskosten. Tot 2021 ontvangen we van de gemeente incidentele bijdragen voor het programma Rotterdam, dé Stad van Cultuuronderwijs en Kunstkabel, maar ook voor Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK), het stimuleringsprogramma voor primair onderwijs, dat de gemeente samen met het Fonds Cultuurparticipatie financiert. Vanaf 2021 zal de gemeente Rotterdam

Rotterdam heeft meer dan 147.000 leerlingen

49.800
Middelbaar
beroepsonderwijs

55.000
Basisonderwijs

1.100
Speciaal
basisonderwijs

2.100
Speciaal
onderwijs

36.100
Voortgezet
onderwijs

2.700
Voortgezet
speciaal onderwijs

een groter deel van onze werkzaamheden structureel financieren.

Deze nieuwe situatie heeft gevolgen voor de reikwijdte van ons meerjarenbeleidsplan. In dit plan richten we ons hoofdzakelijk op onze kerntaken, die in het vervolg structureel worden gefinancierd, en slechts zijdelings op incidentele programma's als Cultuureducatie met Kwaliteit. Onze kerntaken hebben van oudsher betrekking op het primair en voortgezet onderwijs, maar voortaan richten we ons ook op het middelbaar beroepsonderwijs. Hierdoor wordt onze reikwijdte juist groter.

Gelijke kansen, ongelijke aanpak

Kinderen van hoger opgeleide ouders krijgen een hoger schooladvies, zo signaleert de onderwijsinspectie al jaren. Deze kinderen komen via hun ouders sneller in contact met kunst en cultuur. Ze gaan ook vaker naar een school die actief is op dit gebied. Veel Rotterdamse leerlingen zitten daarentegen op scholen die te kampen hebben met achterstanden in taal en rekenen, met lagere scores bij eindtoetsen, en tal van maatschappelijke problemen. Op deze impulscholen zijn kunst en cultuur begrijpelijkerwijs doorgaans geen prioriteit.

Kunst en cultuur toegankelijk maken

Gelijke kansen voor alle Rotterdamse leerlingen om kunst en cultuur te ervaren, te beoefenen en te beleven, zowel op school als daarbuiten, dit is één van de uitgangspunten van het Rotterdamse cultuurbeleid (uitgangspuntennota 'Stad in transitie, cultuur in verandering') die wij van harte onderschrijven. Scholen kunnen kunst en cultuur toegankelijk maken, en dat geldt ook voor de impulscholen. Bovendien dragen kunst en cultuur onmiskenbaar bij aan het principe van gelijke kansen voor iedereen.

Gelijke kansen vragen van ons in dit geval om een ongelijke aanpak. Iedere school is nu eenmaal verschillend. Op een impulschool zal onze consultant de directeur en het team vooral willen verleiden om de leerlingen via kunst en cultuur iets extra's te geven, bijvoorbeeld door eerst eens op stap te gaan met Buzz010. Bij een school die al deelneemt aan het Cultuurtraject daarentegen zal worden gekeken of men iets meer wil. Scholen waar kunst en cultuur een vaste plek hebben in het lesprogramma hebben in dit verband minder aandacht nodig. Door regelmatig contact te onderhouden met alle Rotterdamse scholen, houden we het overzicht en weten we welke scholen de meeste aandacht vereisen.

Eigenlijk willen we dat scholen en culturele instellingen het op termijn zelf doen, het onderling zelf regelen, zonder KCR. Maar zo ver zijn we nog niet. Want we zien in alle schooltypen dat de kwaliteit, het draagvlak en het aandeel in de financiering van het cultuuronderwijs beter kan.

Welke cultuur?

Wanneer we in een superdiverse stad met 170 minderheden over cultuur spreken, zullen we het waarschijnlijk niet met zijn allen over hetzelfde hebben. Verschillende religies, eetgewoonten, geschiedenissen en leefstijlen maken dat we dit begrip verschillend zullen invullen. In al deze diversiteit is alleen met elkaar samen te leven als er genoeg bewustzijn is van de verschillen. Als we de verschillende culturen respecteren en proberen te begrijpen.

De school, met name de basisschool, is de plek bij uitstek om dit te doen. Een veilige oefenplaats met alle kenmerken van een samenleving in het klein. Kinderen kunnen hier spelenderwijs ontdekken hoe je met verschillen omgaat. Cultuuronderwijs kan in die ontdekkingstocht een belangrijke rol spelen, mits de bestaande culturele diversiteit hierin terug te zien is. Helaas is dit laatste in de praktijk nog vaak niet het geval.

Andere artistieke tradities

De meeste aanbieders uit de gesubsidieerde culturele sector zijn geworteld in de westerse artistieke canon. Andere artistieke tradities, zoals de cultuur van de straat, de nieuwe makers, of de grass-roots zien we veel minder terug. Dat is jammer, want de nieuwe generatie leerlingen verleid je gemakkelijker met wat dicht bij ze staat omdat ze het kennen of omdat ze het van hun ouders hebben meegekregen. Het is belangrijk dat er voldoende herkenbare kunst- en cultuuruitingen voorhanden zijn, om vanuit de belangstelling die deze wekken nieuwe, onbekende gebieden te verkennen.

Wij, als KCR, willen de stad als het middelpunt van het Rotterdamse cultuuronderwijs nemen. Door leerlingen mee te nemen in de wijk. Door ze kennis te laten maken met de culturele rijkdom die hier voorhanden is, van de grote iconen tot de kleine aanbieders. En door de mogelijkheid dat leerlingen

na schooltijd hier hun talenten verder kunnen ontwikkelen. Op deze manier bieden kunst en cultuur een uitgelezen gelegenheid om leerlingen bekend te maken met hun stad, zodat ze zich er nog beter thuis voelen.

Onze ambitie

Wij streven naar een kunst- en culturaanbod dat evenwichtig aandacht schenkt aan het bekende en het onbekende, het oude en het nieuwe, het formele en het informele, aan zowel de canon als de straat. Een aanbod dat recht doet aan de Rotterdamse diversiteit. Wij streven naar cultuuronderwijs dat inclusief en kwalitatief is, en relevant voor de leerlingen en de school.

KCR & interconnectiviteit

We gaan de komende periode op zoek naar nieuwe aanbieders en samenwerkingspartners in de culturele sector. Partners die op een nieuwe manier omgaan met kunst en cultuur, die dichtbij de doelgroep staan, en die doorgaans in de wijken gevestigd zijn. In de praktijk betekent dit een vergroting van het 'ecosysteem' omdat we meer partners gaan inschakelen.

We vinden het van belang dat scholen beter gebruik maken van hun directe culturele omgeving. En dat leerlingen na school in de eigen buurt hun talenten verder kunnen ontwikkelen. Andere maatschappelijke domeinen, zoals sport en welzijn, worden in de komende jaren voor ons belangrijker. Daarom zullen we meer samenwerken met partijen in de wijk, zoals sportclubs en welzijnsinstellingen. Ook zij zijn gericht op een betere binding met de wijk, bijvoorbeeld door het aanbieden van programma's in een 'Huis van de Wijk'.

Wij verwachten in de komende periode veel van een intensievere samenwerking met intermediaire partners als Cultuur Concreet, SKAR, Music Matters, en Stichting Jeugdfonds Sport en Cultuur. Zij kunnen bij uitstek helpen om de gewenste verbinding tussen kunst en cultuur, kinderen en ouders, en hun wijk te maken.

2. Het Rotterdamse ecosysteem

In onze rol van verbinder werken wij nauw samen met verschillende spelers, zoals de gemeente Rotterdam, het basisonderwijs, speciaal onderwijs, voortgezet onderwijs, middelbaar beroepsonderwijs, en de Rotterdamse culturele instellingen. We bevinden ons binnen een ecosysteem, waarin we elkaar nodig hebben. Richting elk van de genoemde spelers hebben wij in de komende periode onze wensen, ambities en doelen.

De gemeente Rotterdam

Door de jaren heen was cultuuronderwijs bij de gemeente Rotterdam in goede handen, ongeacht de politieke kleur van het college van burgemeester en wethouders. De Rotterdamse politiek ziet in dat goed cultuur onderwijs bijdraagt aan gelijke kansen voor alle leerlingen. Ook zag de gemeente al snel in dat met samenwerking de beste resultaten bereikt worden. Zo werden ruim acht jaar geleden in het kader van Cultuureducatie met Kwaliteit al coalities gesmeed, onder meer op het vlak van muziek- en erfgoedonderwijs. Dit om de verschillende cultuuronderwijsprogramma's beter op elkaar af te stemmen en vraaggerichter te maken.

Ook het huidige college onderschrijft de waarde van goed cultuuronderwijs. De wethouder van Onderwijs, Cultuur en Toerisme laat geen gelegenheid onbenut om dit uit te dragen. Toch zien wij, als KCR, nog wel ruimte voor verbetering. Aan de 'cultuurkant'

van het politiek-bestuurlijke veld, maar ook bij de culturele instellingen, lijkt de intrinsieke motivatie voor goed cultuuronderwijs het grootst. Deze 'cultuurkant' lijkt per saldo meer in het Rotterdamse cultuuronderwijs te investeren dan de 'onderwijskant' en de scholen. Helaas komt het begrip cultuuronderwijs niet voor in de meest recente onderwijsnota 'Gelijke Kansen voor elk Talent'. Dat bevreemdt ons, vooral omdat cultuur en onderwijs onder dezelfde wethouder vallen.

Aantal PO-scholen per gebied

Primair onderwijs

Totaal aantal scholen **236**

184

Basis onderwijs

13

Speciaal basisonderwijs

18

Speciaal onderwijs

21

Voortgezet speciaal onderwijs

Onze ambities

De verhouding tussen onderwijs en cultuur zouden wij graag beter in balans willen zien. Daarmee wordt goed cultuuronderwijs meer als een gezamenlijke opgave gevoeld. De oprichting van de directie Sport, Onderwijs en Cultuur zou daarbij een goede eerste stap kunnen zijn. De gemeente financiert, zowel vanuit Onderwijs als vanuit Cultuur, tal van stimuleringsprogramma's, zoals cultuurcoaches, Cultuureducatie met Kwaliteit, Ieder Kind een Instrument, KunstID. Het is onze ambitie om, samen met de gemeente, deze regelingen zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen. Dan kunnen ze elkaar ook beter versterken.

Het basisonderwijs

Van de 236 scholen in het primair onderwijs in Rotterdam zijn er 184 basisscholen. Ze zijn er in alle soorten en maten. Ze verschillen qua omvang, denominatie, visie, samenstelling en sociale omgeving. Bij elkaar hebben ze zo'n 55.000 leerlingen. Het Rotterdamse basisonderwijs is geruime tijd bezet geweest met een inhaalmanoeuvre om de

scores van de eindtoetsen, die in Rotterdam achterbleven, te verbeteren. Daarbij was het vizier vrijwel uitsluitend gericht op rekenen en taal. Inmiddels liggen deze scores weer op het landelijke gemiddelde. Daarbij breekt het besef door dat, naast taal en rekenen, ook kunst en cultuur bijdragen aan de cognitieve vaardigheden en aan de brede, persoonlijke ontwikkeling van leerlingen.

Desondanks wordt cultuuronderwijs, vooral op de impulscholen, nog vaak gezien als iets dat 'erbij' komt. Eerder een extra probleem dan een deel van de oplossing. Het helpt daarbij niet dat de kern-doelen van kunst en cultuur ruim zijn omschreven. Leerkrachten missen vaak de vaardigheden om hier goed handen en voeten aan te geven. In hun opleiding is er immers weinig aandacht aan besteed. Het basisonderwijs telt weinig Interne Cultuur Coördinatoren (ICC'ers). Dit komt mede doordat de gemeente dit fenomeen te weinig stimuleert. Andere grote gemeenten maken het voor scholen die aan cultuuronderwijs doen verplicht om ICC'ers aan te stellen.

Al met al is het cultuuronderwijs in het Rotterdamse basisonderwijs nogal versnipperd. Basisscholen zijn ook nog te weinig eigenaar van hun cultuuronderwijs. Misschien komt dit doordat de stedelijke cultuursector en wijzelf de kracht van cultuuronderwijs niet genoeg voor het voetlicht weten te brengen. Misschien komt het doordat voor veel scholen de bekostiging van cultuuronderwijs een probleem is. In ieder geval constateren we dat het draagvlak voor structureel cultuuronderwijs in het Rotterdamse basisonderwijs helaas achterblijft bij dat van andere grote steden.

Onze ambitie

Wij willen de komende periode in het basisonderwijs het draagvlak vergroten voor cultuuronderwijs dat aansluit bij de visie van de school. Hierdoor raken meer leerlingen op basisscholen in de komende jaren vertrouwd met kunst en cultuur.

Het speciaal onderwijs

Van de 236 scholen in het primair onderwijs behoren 52 scholen of vestigingen tot het speciaal onderwijs of voortgezet speciaal onderwijs. Ze vormen binnen het primair onderwijs een aparte categorie. In Rotterdam en omgeving wonen ongeveer 12.000 kinderen met een beperking. De helft ervan gaat (met of zonder begeleiding) naar het reguliere basisonderwijs of het speciaal basisonderwijs. De andere helft bezoekt het speciaal onderwijs of het voortgezet speciaal onderwijs. Dit is onderwijs voor kinderen die door hun beperking leer- of gedragsproblemen hebben of in hun ontwikkeling worden geremd.

Veel scholen in het speciaal onderwijs leggen de nadruk op structuur, regelmaat en veiligheid. Leerlingen gaan doorgaans niet naar theater, concertzaal of museum, maar er is vaak wel een kunstvakdocent op deze scholen. De leerlingen leven veelal

Cluster 1

scholen voor kinderen met een visuele beperking.

120 SO-leerlingen

Cluster 2

scholen voor dove en slechthorende kinderen, kinderen met ernstige spraak/taalmoeilijkheden en kinderen met een stoornis in het autistisch spectrum waarbij de focus ligt op communicatie.

470 SO-leerlingen 100 VSO-leerlingen

Cluster 3

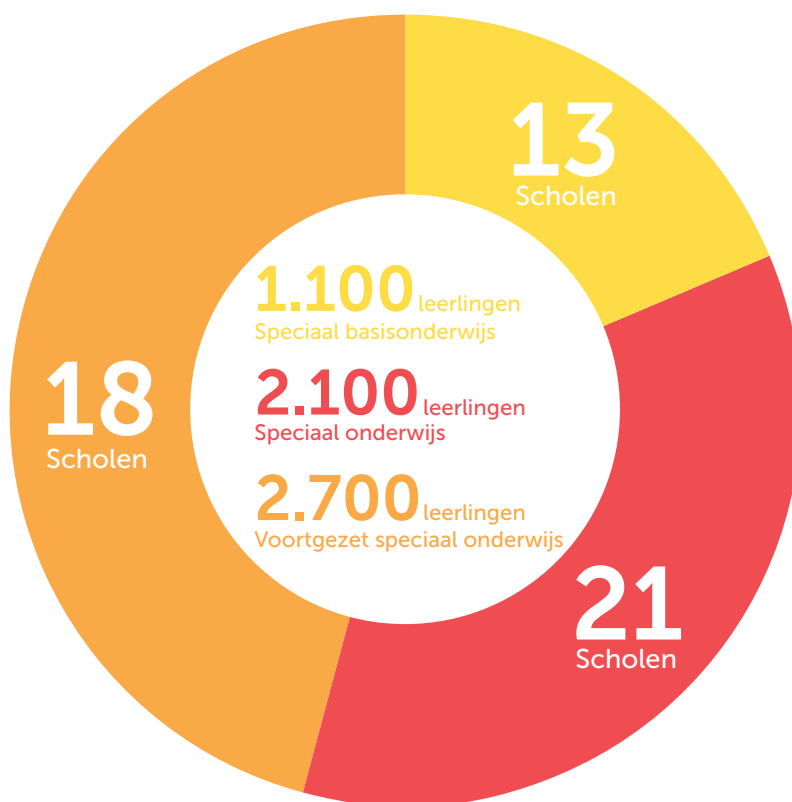
scholen voor zeer moeilijk lerende kinderen, scholen voor leerlingen met lichamelijke en/of verstandelijke beperkingen, langdurig zieke kinderen en scholen voor leerlingen met epilepsie.

830 SO-leerlingen 790 VSO-leerlingen

Cluster 4

scholen voor zeer moeilijk opvoedbare kinderen, kinderen met psychiatrische stoornissen of ernstige gedragsproblemen, langdurig zieke kinderen zonder een lichamelijke beperking en scholen die verbonden zijn aan pedagogische instituten.

650 SO-leerlingen 1.810 VSO-leerlingen

in een kleine wereld, zowel thuis als op school. Door goed cultuuronderwijs kan die leefwereld wat groter worden en kunnen leerlingen meer ontdekken van wat er buiten de school- en thuissituatie allemaal gebeurt.

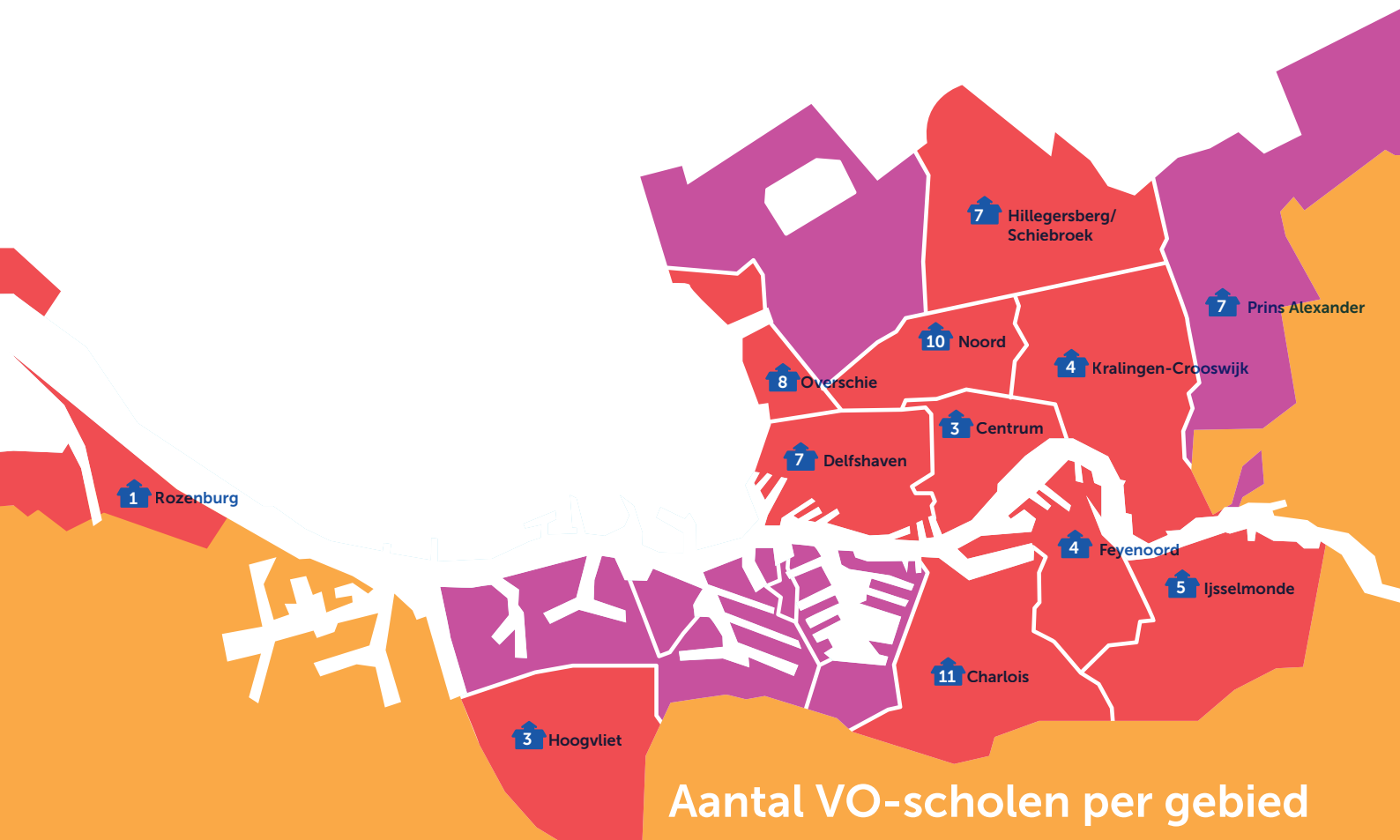
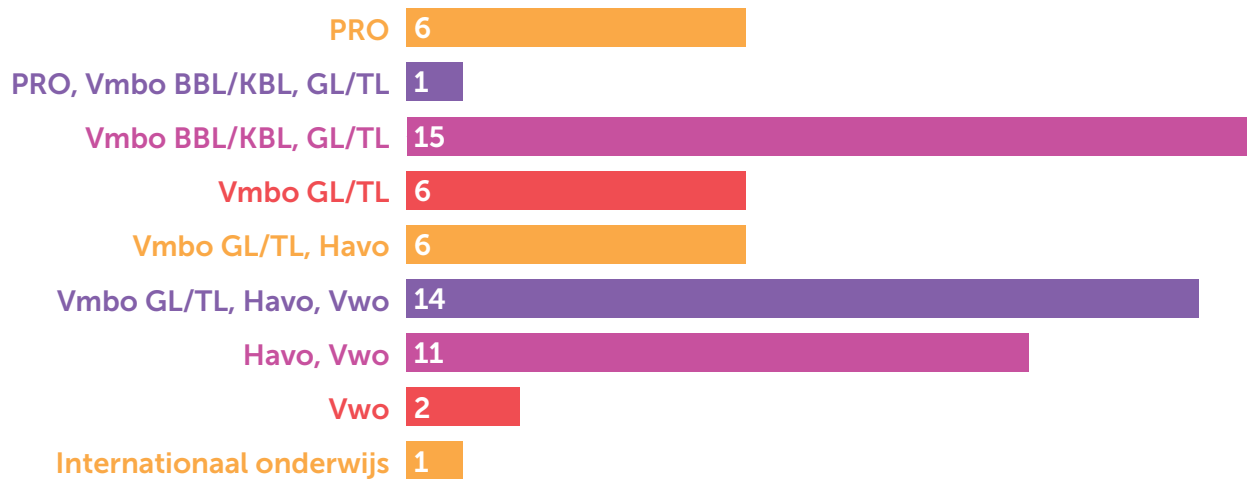
Onze ambitie

Wij willen de komende periode aan aan deze groep leerlingen in het speciaal onderwijs extra aandacht geven. Met de scholen willen we bedenken hoe we de 'ramen en deuren' verder open kunnen helpen zetten. Hoe we hen de komende jaren blijvend met kunst en cultuur in aanraking kunnen brengen.

Het voortgezet onderwijs

Rotterdam telt 62 scholen in het hele voortgezet onderwijs, van het praktijkonderwijs tot en met het vwo. In totaal gaat het hier om ruim 36.000 jongeren. In het algemeen voldoet het Rotterdamse voortgezet onderwijs aan de wettelijke eisen voor cultuuronderwijs. Het vak Culturele en Kunstzinnige Vorming (CKV) is in het lesprogramma opgenomen. Er zijn docenten voor één of meerdere kunstvakken. Bovendien werken veel scholen goed samen met culturele instellingen. Toch zijn er ook scholen, met name in het vmbo, waar weinig gebeurt aan cultuuronderwijs.

62 Totaal aantal scholen

Aantal VO-scholen per gebied

In het voortgezet onderwijs liggen veel kansen om kunst en cultuur een grotere rol te geven. Er valt nog veel draagvlak te winnen bij de docenten die geen kunst- en cultuuronderwijs geven, bijvoorbeeld als het gaat om vakoverstijgend werken. In dat opzicht is de kunstvakdocent of CKV-docent toch nog vaak een roepende in de woestijn. Ook valt er winst te boeken in het verbinden van het vak CKV met bredere onderwijsdoelen. Bijvoorbeeld burgerschap, taalontwikkeling, en loopbaanoriëntatie en -begeleiding zijn goed te koppelen aan kunst en cultuur.

Onze ambitie

We willen eraan bijdragen dat kunst- en cultuuronderwijs in het voortgezet onderwijs wordt gekoppeld aan bredere onderwijsdoelen. We willen met name het vmbo helpen om kunst- en cultuuronderwijs een steviger plek in het schoolcurriculum te geven. We willen kunst en cultuur in het voortgezet onderwijs meer koppelen aan wat de stad hierin te bieden heeft. Zo gaan we het vak nog relevanter maken voor alle leerlingen in het voortgezet onderwijs.

Het middelbaar beroepsonderwijs

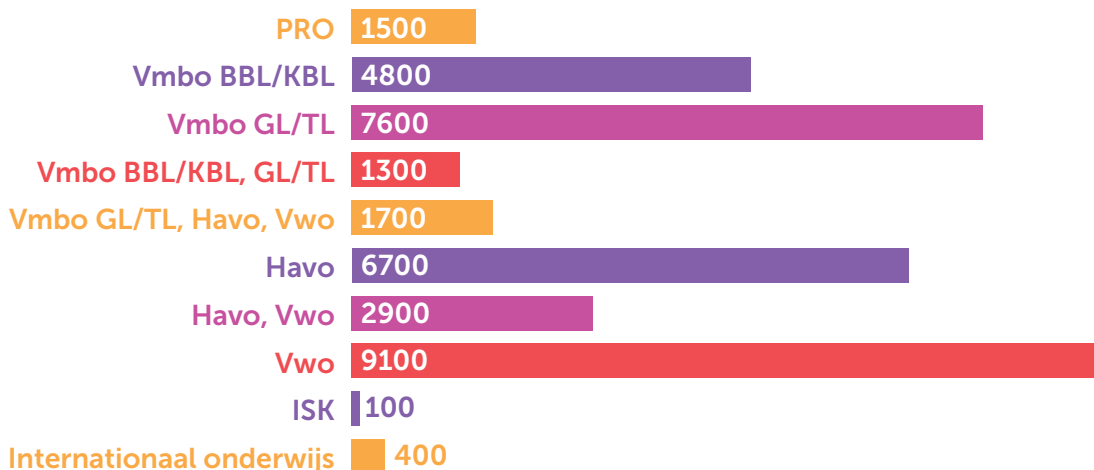
Rotterdam telt bijna 50.000 studenten in het middelbaar beroepsonderwijs. Daarmee is Rotterdam een echte mbo-stad. Voor ons is het mbo relatief onbekend terrein. Ook bij de meeste culturele instellingen is dit het geval. In het mbo staan kunst- en cultuur niet verplicht op het lesprogramma, dit uiteraard met uitzondering van de kunstvakopleidingen theater, muziek en dans. Het merendeel van de mbo-studenten in de bouw, techniek, zorg, vrije tijd en horeca komen via hun opleiding weinig of niet met kunst en cultuur in aanraking.

Wij vinden het belangrijk dat de ontluikende belangstelling van de Rotterdamse cultuursector voor het mbo in goede banen wordt geleid. Daarom hebben we samen met een aantal culturele instellingen de werkgroep 'Mbo cultuur en praktijk' opgericht.

Onze ambitie

We willen in de komende periode, samen met de werkgroep 'Mbo cultuur en praktijk', werken aan een cultuureducatieprogramma dat dicht bij de studenten staat. Dit specifiek gericht op de mbo-opleidingen die niet aan kunst en cultuur gerelateerd zijn. Wij adviseren en begeleiden mbo-opleidingen die zo'n programma een structurele plek in hun onderwijs willen geven.

36.100 Totaal aantal leerlingen

De culturele instellingen

Rotterdam telt tientallen instellingen en organisaties die kunst en cultuur, maar ook cultuuronderwijs aanbieden. De meeste krijgen hiervoor subsidie. Zij laten leerlingen jaarlijks van honderden concerten, voorstellingen en tentoonstellingen genieten. Ze geven op school lessen of workshops waarin de leerling zijn artistieke talenten kan ontdekken. Samen met leerkrachten, ICC'ers, cultuurcoaches en kunstvakdocenten geven zij het Rotterdamse cultuuronderwijs in de praktijk vorm.

De ene culturele instelling is daarbij uiteraard de andere niet. Sommige instellingen weten goed rekening te houden met de wensen en behoeften van scholen en hun leerlingen. Voor een aantal, zoals SKVR, MAAS theater en dans, Jeugdtheater Hofplein, Digital Playground en Villa Zebra, is cultuuronderwijs zelfs hun hoofdtaak. Zij zijn onze partners in de innovatie van het cultuuronderwijs in de stad. Voor een vrij grote groep culturele instellingen is educatie één van hun taken. Zij geven hun cultuureducatie veelal vorm vanuit hun eigen missie en minder vanuit de behoefte van de leerling of de school. Tenslotte is er ook een groep culturele instellingen die niet aan educatie doet.

Buiten deze 'reguliere' groep zijn er in Rotterdam nog andere culturele instellingen en initiatieven. Zij worden vaak als 'nieuwe makers', 'jonge garde' of grass-roots omschreven. Meestal gaat het om ongesubsidieerde instellingen die in de wijken zijn gevestigd, een informelere aanpak hebben, een bredere invulling geven aan het begrip kunst en cultuur en daarmee vaak een heel ander publiek bedienen. Vaak combineren ze disciplines tot een eigentijdse melange van muziek, mode, dans, spoken word en lifestyle. Deze grass-roots geven de Rotterdamse cultuur kleur, dynamiek en toekomst. We vinden deze grass-roots onvoldoende terug in het Cultuurtraject en programma's als Cultuureducatie met Kwaliteit of als samenwerkingspartner van scholen.

Onze ambitie

In het verleden werkten we vooral samen met gesubsidieerde culturele instellingen. Dat willen we in de komende periode veranderen. Want Rotterdam heeft meer te bieden. Omdat we de programma's graag diverser en relevanter voor leerlingen zien, zullen we vaker andere culturele aanbieders bij de programma's betrekken.

KCR & inclusiviteit

Inclusief cultuuronderwijs betekent voor ons dat alle Rotterdamse leerlingen ervan kunnen profiteren, ongeacht hun afkomst of maatschappelijke situatie. Inclusiviteit houdt voor ons ook in dat kinderen en jongeren zich bewust zijn van de culturele rijkdom en diversiteit van de stad. Dat ze zien hoe dit hun leven kan verrijken.

Het is aan ons om die diversiteit voor het voetlicht te brengen. Om iedereen dezelfde kansen te bieden, ook de leerlingen op de impulsscholen en in het speciaal onderwijs. Daar gaan we de komende jaren hard aan werken: kinderen en jongeren vertrouwd maken met een grote verscheidenheid aan kunst en cultuur.

De programma's van het Cultuurtraject Rotterdam worden een betere afspiegeling van de formele en informele (grass-roots) cultuur in de stad. Ook in het voortgezet en middelbaar onderwijs gaan we nog vaker werken met programma's die dichter bij de leerlingen en studenten staan.

3. Onze rol

Onze kerntaken

Vanuit onze missie en visie vervullen wij onze rol binnen het Rotterdamse maatschappelijke ecosysteem. Daarbij onderscheiden we een aantal kerntaken.

- » We activeren scholen om hun leerlingen te interesseren en enthousiasmeren voor kunst en cultuur. Dat doen we samen met de culturele instellingen van Rotterdam. Onze consultants spelen hierin een belangrijke rol.
- » We adviseren en begeleiden scholen, zodat cultuuronderwijs een vaste plaats in het leerplan kan krijgen en ingevuld wordt met programma's die kwaliteit hebben, inclusiviteit en relevantie voor de leerlingen.
- » We stimuleren scholen om hun leerlingen aan te moedigen om ook na schooltijd hun passie en talent in hun eigen culturele omgeving verder te ontwikkelen.
- » We innoveren. Dat wil zeggen: samen met scholen en culturele instellingen gaan we op zoek naar nieuwe wegen en instrumenten.
- » We agenderen, omdat we ons bewust zijn van de huidige maatschappelijke kwesties en onderwijsvraagstukken, zoals taalachterstanden en het lerarentekort. We zoeken actief naar manieren waarop kunst en cultuur kunnen bijdragen aan het vinden van oplossingen.
- » We regisseren. Met het oog op een maximaal resultaat stemmen we programma's en regelingen, zoals Cultuureducatie met Kwaliteit, cultuurcoach, Cultuurtraject Rotterdam, Buzz010, goed op elkaar af.
- » We informeren spelers binnen ons werkveld over de staat van het cultuuronderwijs in Rotterdam. Dat doen we met behulp van een stedelijke monitor.

Afbakening

Er zijn ook rollen en taken die we in de komende periode niet zullen oppakken. We moeten nu eenmaal keuzes maken. Vanaf 2021 bestrijken we een groter werkterrein. Omdat de middelen en menskracht die we daarbij tot onze beschikking hebben gelijk blijven, zullen we onze uiterste best moeten doen om onze plannen en ambities te realiseren. Uiteraard kijken we

ook welke taken beter door anderen uitgevoerd kunnen worden, bijvoorbeeld omdat wij beter niet teveel in de uitvoering betrokken kunnen raken, of omdat we anderen niet in de weg willen lopen.

Zo vinden we het belangrijk dat leerlingen na schooltijd in de wijk hun talenten verder kunnen ontwikkelen. Onze consultants zijn daar ook op gericht. Toch spelen wij hier geen uitvoerende rol in. Die ligt bij andere partijen, zoals Music Matters of de SKVR.

Goede match

We willen graag een goede match tot stand brengen tussen scholen en culturele instellingen. Tussen vraag en aanbod, zogezegd. Toch gaan wij niet voor instellingen 'de boer op' met hun aanbod. We gaan alleen aan de slag met het vinden van een goede match als een school een vraag of behoefte heeft.

Goed cultuuronderwijs begint bij leerkrachten en docenten die zelf goed cultuuronderwijs hebben gehad, en die de stad op dit punt kennen. We vinden het belangrijk dat pabo's en hogescholen meer aandacht geven aan cultuuronderwijs. Ook zien we graag dat deze opleidingen deelnemen aan het Rotterdamse CKV en dat we in het makersonderwijs samenwerken met MAKE en Meemakers. Maar hoe belangrijk we dit alles ook vinden, we kunnen hier helaas maar mondjesmaat een rol in spelen, tenzij hier extra financiering voor gevonden wordt.

Cultuureducatie met Kwaliteit

In de periode 2021-2024 zijn we opnieuw penvoerder van het programma Cultuureducatie met Kwaliteit, de regeling die inmiddels zijn derde periode ingaat. De uitgangspunten ervan, zoals verwoord door het Fonds voor Cultuurparticipatie, liggen in dezelfde lijn als die de gemeente Rotterdam en wijzelf aanhouden. Cultuureducatie met Kwaliteit valt buiten het bereik van dit meerjarenbeleidsplan, maar het heeft er wel invloed op. Dat komt onder meer omdat een aantal van onze ambities dezelfde zijn als die van het programma. In de uitvoering van Cultuureducatie met Kwaliteit zullen we dan ook optimaal gebruik maken van de synergie die ontstaat met onze 'reguliere' werkzaamheden.

KCR & innovatie

Niet iedereen binnen het onderwijsveld vindt het vanzelfsprekend dat kunst en cultuur een vaste plek hebben in het lesprogramma. Sommige scholen zeggen zelfs: "Nu even niet. Kom maar terug als we op orde zijn. Als we weer genoeg leerkrachten en financiën hebben." Voor ons zijn dat bepaald geen signalen om bij de pakken neer te gaan zitten.

We willen deze scholen verleiden om toch mee te doen. Om cultuuronderwijs uit te proberen, te zien werken, en te zien wat het allemaal voor hun leerlingen doet. Dan moeten we soms met onconventionele manieren op de proppen komen. We moeten het anders doen, innoveren dus. Daarom initiëren we innovaties, experimenteren we met vorm en inhoud. Daarvan wordt het cultuuronderwijs alleen maar beter, leuker en aantrekkelijker voor leerlingen en scholen.

Proeftuinen

'Proeftuinen', zo hebben we onze innovaties genoemd. Een school en twee culturele instellingen met verschillende kunstdisciplines werken hierin onder onze begeleiding samen. De vraag of behoefte van de school is hierin leidend. Er zijn geen beproefde recepten, dus ontdekken staat centraal. Met deze vorm van co-creatie wordt het Rotterdamse CKV ontwikkeld.

We vinden deze proeftuinen zo waardevol dat we ze ook in het primair onderwijs willen gaan inzetten. Incidentele behoeften en vraagstukken in kleinere proeftuinen. Grotere kwesties, zoals het zoeken naar hoe leerlingen meer eigenaarschap kunnen krijgen binnen cultuuronderwijs, in grotere proeftuinen.

Omdat we zo van innovaties houden geven we twee geslaagde voorbeelden.

Balkonscène

Het Emmauscollege wilde een bezoek aan het Rotterdams Philharmonisch Orkest eigentijds maken en beter laten aansluiten bij de interesse van haar 4-havo leerlingen. Samen met het Hiphophuis hebben deze leerlingen toen een balkonscène met muziek en spoken word gemaakt. Ze hebben die ook opgevoerd voor andere scholieren. De docent heeft deze innovatie uitgewerkt tot een lessenserie in zijn CKV-programma.

Een innovatie uit 'Meemakers': Twee leerlingen uit het voortgezet onderwijs gaan op stap met twee hbo-studenten. De leerlingen kiezen een concert, tentoonstelling of voorstelling uit, en de studenten begeleiden ze. Leerlingen vinden dit een inspirerende en veilige manier om het culturele leven van Rotterdam te verkennen.

4. Onze aanpak

Het Cultuurtraject Rotterdam

Het Cultuurtraject Rotterdam is een programma voor leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs.

Het is inmiddels diep verankerd in het Rotterdamse cultuuronderwijs. Jaarlijks doen er zo'n 170 scholen en 40 culturele instellingen aan mee. Alles bij elkaar worden er jaarlijks 4.000 culturele activiteiten georganiseerd die door ruim 84.000 leerlingen worden bezocht.

Voor veel leerlingen is het Cultuurtraject hun eerste kennismaking met een concert, voorstelling of tentoonstelling. Ze bezoeken dan vaak voor het eerst een concertzaal, theater of museum. Daarmee is het Cultuurtraject ook een ontdekkingsstocht, waarin leerlingen twee keer per jaar een andere culturele activiteit bezoeken. Door de jaren heen komen ze zo in aanraking met vrijwel alle kunst disciplines en Rotterdamse kunstinstellingen.

Laagdrempelig en gevarieerd

Het Cultuurtraject is betaalbaar, laagdrempelig, gevarieerd en – zeker sinds de invoering van 'Planned Culture' – gemakkelijk te boeken. In zekere zin is het Cultuurtraject een 'gemaksproduct'. Scholen boeken in één keer hun hele jaarprogramma en door de ruime keuze die er is, kan dat heel goed aansluiten bij hun specifieke wensen of het profiel van de school. Culturele instellingen kunnen via het Cultuurtraject educatieve programma's aanbieden aan een grote groep leerlingen en scholen. Deze laagdrempeligheid en de uitgebreide keuzemogelijkheden zijn belangrijke succesfactoren.

Het Cultuurtraject mag dan inmiddels behoren tot het DNA van het Rotterdamse cultuuronderwijs, het heeft in al die jaren niet stilgestaan. Aanvankelijk was het een aanbodgestuurd pakket met beperkte keuzemogelijkheden, waarbij de SKVR vrijwel de enige aanbieder was. Inmiddels is het een breed programma dat scholen zelf kunnen laten aansluiten op hun identiteit, profiel, populatie of praktische mogelijkheden. Daarmee is de school meer 'eigenaar' van haar programma geworden.

In de komende periode

In de komende jaren willen we het Cultuurtraject inclusiever en beter herkenbaar maken voor de leerlingen en de school. Dit uiteraard met behoud van de bestaande kwaliteit en laagdrempeligheid. Dat betekent dat het programma nog gevarieerder en rijker moet worden, met meer ruimte voor grass-roots en aanbieders die interdisciplinair werken. Daarmee is het Cultuurtraject niet alleen een eerste kennismaking, maar vooral ook een ontdekkingsstocht naar de enorme culturele diversiteit van de stad.

We willen het Cultuurtraject beter afstemmen op onze overige programma's en instrumenten. Daarvoor willen we de deelnemende scholen het monitorinstrument EVI (zie hoofdstuk 5) gaan voorstellen. Hierdoor komen we met ze in gesprek over belangrijke onderwerpen. Hoe past het Cultuurtraject in de ontwikkeling van het cultuuronderwijs op deze school? Hoe kun je het integreren in het lesprogramma? Welke bouwstenen (visie, deskundigheid, programma, samenwerking) vragen meer aandacht? Welke programma's in de buurt sluiten het beste op het Cultuurtraject aan?

Relevanter

Relevanter maken we het Cultuurtraject door niet alleen disciplinegeoriënteerde programma's in te zetten. We introduceren ook programma's met thema's die aansluiten bij kerndoelen, gerelateerd aan burgerschap en taalontwikkeling. Ook zien we graag dat de culturele aanbieders hun inhoud meer mee laten bewegen met de ontwikkeling van de kinderen en jongeren.

Flinke veranderingen wat betreft de inhoud, structuur en deelnemers van het Cultuurtraject staan dus op stapel. We verwachten dat deze nieuwe vorm in het schooljaar 2022-2023 op de rails zal staan. Dit proces zal vooral van de huidige aanbieders, die nieuwe aanbieders hun intrede zien doen, een inschikkelijke houding vragen. Als regisseur van het Cultuurtraject zullen wij hierbij zorgen voor heldere kaders en een evenwichtige keuze van aanbieders aan de hand van transparante criteria. We blijven het programma zorgvuldig monitoren en evalueren, en waar nodig stellen we het bij. Relevante aanbieders die nog te weinig deskundigheid hebben om programma's voor het Cultuurtraject te maken, gaan we ondersteunen.

Het primair onderwijs

Voor leerlingen in het primair onderwijs is het belangrijk dat ze zichzelf ontdekken in relatie tot de anderen. We zijn verschillend van elkaar. In het dagelijks leven gaan we ook verschillend met kunst en cultuur om. Wij, als KCR, willen graag dat leerlingen zich van deze diversiteit bewust worden en ermee leren omgaan. Zo kunnen ze beter thuis raken in de superdiverse stad die Rotterdam is, en er hun talenten ontwikkelen.

Scholen in het primair onderwijs willen we stimuleren om hun cultuuronderwijs nog beter te laten aansluiten bij de belangstelling van hun leerlingen. Om het in die zin relevanter te maken. Maar ook om het van meer draagvlak te voorzien door het een vaste plek in het onderwijsprogramma te geven. Het gaat ons erom dat scholen bewust omgaan met kunst en cultuur.

Iedere dag cultuuronderwijs

Elke school doet aan cultuuronderwijs, iedere dag. Soms zijn leerkrachten zich daar niet van bewust, soms zijn ze dat wel maar krijgen ze er niet genoeg ruimte voor. Veel leerkrachten zijn er niet voldoende voor opgeleid, terwijl de gestelde kerndoelen nogal ruim geformuleerd zijn. Op de impulscholen hebben kunst en cultuur niet altijd prioriteit. Dit alles brengt ons in een soort spagaat.

We willen scholen en leerkrachten graag ontlasten, maar tegelijkertijd vragen we ze een investering in tijd en financiële middelen. Een school moet echt gemotiveerd zijn, wil ze tot goed cultuuronderwijs kunnen komen. Gelukkig zijn de meeste schoolbesturen, directeuren en leerkrachten zich terdege bewust van de positieve effecten van kunst en cultuur op de brede ontwikkeling van leerlingen. En weten ze dat cultuuronderwijs ten goede komt aan kansengelijkheid. Voor die scholen bieden wij maatwerk.

Maken, meemaken en betekenis geven
Curriculum.nu wil meer samenhang en focus in het schoolcurriculum brengen en beschrijft voor diverse leergebieden de gewenste leerdoelen en inhoud. Voor kunst en cultuur op school is dat 'maken, meemaken en betekenis geven'. De uitvoering is

primair een taak van het onderwijs, maar de rol van de culturele instellingen is misschien wel net zo groot. Vooral in een stad als Rotterdam, waar een rijk cultureel aanbod bestaat.

Wij willen dat leerlingen op de basisschool al die verschillende uitingen van kunst en cultuur leren kennen. Dat ze hun weg gaan vinden binnen die culturele verscheidenheid, van het grote cultuurpaleis in de stad tot de dansschool om de hoek. Wij helpen scholen om culturele partners te vinden die passen bij hun visie en die programma's aanbieden waar leerlingen zich in herkennen, het liefst dicht in de buurt. Met het oog hierop gaan we in de komende jaren samenwerken met de cultuurscouts van Cultuur Concreet, die de verschillende partners in de wijk goed kennen.

Heldere aanbevelingen

Onze consultants voeren één keer in de twee jaar gesprekken met alle scholen, waardoor we ze beter leren kennen. Door middel van het monitoringsinstrument EVI kunnen we die gesprekken nog gericht voeren, en krijgen we zicht hoe deze scholen scoren als het gaat om visie, programma, deskundigheid en samenwerking. Op basis van deze analyse krijgen scholen heldere aanbevelingen waarmee zij hun cultuuronderwijs kunnen versterken, met meer eigenaarschap. We bespreken deze analyse ook met de besturen van de scholenkoepels.

Op stedelijk niveau laat EVI zien welke scholen nog weinig aan cultuuronderwijs doen. Het zijn met name deze scholen in scenario 1 en 2 (bijna 90) en de scholen in het speciaal onderwijs die we willen ondersteunen, vooral als ze in impuls wijken staan. Hier hebben we een activerende rol. Programma's met thema's als burgerschap, taal en de culturele omgeving van de school ('Weet je waar mijn school woont?') zijn hier passend om mee te beginnen. Onze consultants proberen deze scholen te verleiden om een cultureel uitje voor hun leerlingen in te plannen en met Buzz010 de stad in te gaan. Of om mee te doen aan het Cultuurtraject. Vaak koppelen onze consultants de school aan een culturele instelling, in de buurt of in de stad, die de school interessant vindt.

Kansen voor verdieping

Scholen in scenario 2 (bijna 80) weten vaak niet goed welke volgende stap ze moeten maken. Ze benutten de aanwezige kansen voor verdieping en verankering nog onvoldoende. We bekijken via EVI of we erachter kunnen komen waar dit aan ligt. Wat houdt ze tegen? Wat hebben ze nodig? Meer deskundigheid, ideeën, menskracht, tijd? Helpt een cultuurcoach ze verder? Door middel van een begeleidingstraject helpen we ze om de stap naar een volgend scenario te maken of beter te worden in het scenario waarin ze nu zitten.

Scholen in scenario 3 of 4 (ruim 140), weten goed hoe ze met cultuuronderwijs willen omgaan. Het zijn voor iedereen inspirerende voorbeelden. In plaats van ze langlopende begeleidingstrajecten aan te bieden, helpen we deze scholen door ze bij onze netwerken te betrekken en gerichte trainingen of proeftuinen aan te bieden.

De op deze pagina genoemde aantallen zijn afkomstig uit het Rotterdamse Cultuureducatie Model

Belevingswereld en interesse

Het (voortgezet) speciaal onderwijs, in al zijn vormen, neemt een speciale plaats in. Vanuit de culturele sector was er lange tijd weinig belangstelling voor dit type onderwijs. Vanwege de lichamelijke en geestelijke beperkingen van de leerlingen stelt het hoge eisen aan het culturele aanbod. Ook de scholen zelf, niet happig om kinderen bloot te stellen aan meer prikkels, hielden de culturele aanbieders enigszins op afstand. Hier is de laatste tijd verandering in gekomen. Ook deze scholen zien steeds vaker de meerwaarde van een samenwerking met culturele instellingen. Zij ontwikkelen steeds betere programma's, die aansluiten bij de mogelijkheden van deze leerlingen, hun belevingswereld en interesse. De komende tijd willen we de behoeften van het (voortgezet) speciaal onderwijs in kaart brengen, en culturele instellingen stimuleren om geschikte programma's te maken.

Het voortgezet onderwijs

Het lesprogramma in het voortgezet onderwijs is sterk gericht op leren voor de toekomst. Tegelijkertijd zijn de ruim 36.000 jonge Rotterdammers in het voortgezet onderwijs bezig met wie zij zijn – of willen zijn. Met wat bij ze past, hoe ze zich tot elkaar verhouden en tot de wereld om hen heen. In die zoektocht kan cultuuronderwijs een belangrijke rol spelen: verder leren denken dan het hier en nu, je leren uitspreken, leren omgaan met andere meningen. Maar ook je eigen buurt uitkomen, de stad ontdekken en je er thuis voelen, zijn thema's waarmee we cultuuronderwijs relevanter kunnen maken voor leerlingen in het voortgezet onderwijs.

Brede invulling

We zien kansen om scholen waar weinig gebeurt – soms zelfs te weinig om aan de onderwijsdoelen te voldoen – met deze brede invulling van cultuuronderwijs te activeren. Op scholen waar de waarde van kunstvakken nog niet herkend wordt, kunnen kunst en cultuur aan draagvlak winnen. Door aan te sluiten bij andere schoolvakken of bij een bredere onderwijsvisie, bijvoorbeeld. Of door te laten zien welke mogelijkheden er voor leerlingen in het verschiets liggen.

In het voortgezet onderwijs werken in de kunst- en cultuurvakken doorgaans vakspecialisten. Gedreven mensen, die staan voor hun vak en voor de kunst. Soms proberen we ze te verleiden om aan de slag te gaan met de bredere mogelijkheden van hun kunstvak. Vaker helpen we ze te zien hoe ze die bredere mogelijkheden kunnen benutten. Hoe voldoe je enerzijds aan de eisen van het vak en weet je anderzijds de leerlingen zo betrokken te krijgen dat kunst en cultuur aan hun ontwikkeling gaan bijdragen?

Opzetten van concrete activiteiten

Begeleiding van het voortgezet onderwijs doen we altijd in combinatie met het opzetten van concrete activiteiten. Op die manier kunnen we al doende uitvinden wat werkt en vervolgens de opbrengsten ervan verder benutten. Deze concrete activiteiten organiseren we samen met culturele instellingen en docenten, maar steeds vaker ook met de actieve betrokkenheid van leerlingen. Onze begeleiding bestaat uit gesprekken, online sessies, workshops met docententeams, leernetwerken en gerichte scholing op specifieke thema's.

De proeftuinen, waarbij een breed gedeeld vraagstuk het uitgangspunt vormt, spelen hierbij een innoverende rol. Een groep docenten en educatiemedewerkers van culturele instellingen ontwerpt onder onze leiding een experimenteel project. Dit wordt op één of meer scholen uitgevoerd, in samenwerking met meerdere culturele instellingen. Reflectie en evaluatie vinden in de bredere groep plaats. In feite is dit een co-creatie van scholing en praktijk. Het leernetwerk Rotterdams CKV is een ijzersterk samenwerkingsverband voor kennisdeling en innovatie, en blijft daarmee een belangrijke ambassadeur voor goed cultuuronderwijs.

Verschillende groepen scholen

Zolang we geen monitoringinstrument als EVI hebben voor het voortgezet onderwijs houden we een driedeling aan. Er is een groep scholen waarmee we nog te weinig contact hebben om te kunnen weten hoe het cultuuronderwijs ervoor staat. Er zijn ook scholen waar de ontwikkeling van breed ingevuld cultuuronderwijs nog fragiel is, of moeizaam op gang komt. Tenslotte is er een groep scholen waar het behoorlijk goed tot heel goed gaat met het cultuuronderwijs.

Er zijn veertien scholen waar we geen of weinig contact mee hebben. Dit zijn vooral vmbo's en scholengemeenschappen met vmbo, havo en vwo. Hier ligt onze focus op contact leggen en eventuele verleiding tot activering. Als het gaat om de kunstvakken hebben scholen in deze groep vaak moeite om aan het wettelijk minimum te voldoen en – als dit lukt – de vakken zo te geven dat ze hun leerlingen boeien. Een beperkte vorm van het festival WIRED, of een Cultuurtraject op maat lijken ons hier het meest geschikt. In de periode 2021-2024 willen we het aantal van deze scholen die voor ons relatief onbekend zijn, terugbrengen tot nul.

Speciale aandacht

Naar onze inschatting is in ruim de helft van het aantal Rotterdamse scholen in het voortgezet onderwijs het cultuuronderwijs fragiel of komt het moeilijk op gang. Naar deze groep, met name naar de scholen in het praktijkonderwijs en vmbo, gaat onze speciale aandacht uit. Met hen willen we zoeken naar de mogelijkheden om hun cultuuronderwijs te laten aansluiten bij bredere onderwijsdoelen, andere vakken of andere onderwijsvraagstukken.

Op ruim een kwart van de scholen gaat het cultuuronderwijs behoorlijk goed tot heel goed. Hierbij merken we wel op dat zo'n stabiele situatie door personele wisselingen soms ineens kan veranderen. We beschouwen deze groep scholen als ambassadeurs voor goed cultuuronderwijs. Ze zijn partners als het gaat om innovatie en voortrekkers binnen het netwerk Rotterdams CKV. Overigens zijn er binnen deze groep ook scholen waar we weinig contact mee hebben. Hen proberen we bij het Rotterdams CKV te betrekken. Zo willen we hun voortrekkersrol versterken.

Het middelbaar beroepsonderwijs

Er bestaat voor het middelbaar beroepsonderwijs geen wettelijk kader als het gaat om onderwijs in kunst en cultuur. We moeten dus uitvinden wat de beste route is om voor de studenten tot een aanpak te komen die goed werkt. In de opbouw van een curriculum cultuureducatie voor het mbo zien wij niets. Dit zou een systeemverandering vragen, waarbij een plek binnen het overvolle en toch al lastig te organiseren programma bevochten moet worden.

Slim oogsten

We zien daarentegen meer in het (co-)creëren en uitbouwen van mooie praktijkvoorbeelden en het slim oogsten van opbrengsten. Tot deze conclusie komen we op basis van onze ervaring met de Community of Practice, met mbo-studenten en de mbo-werkgroep, en gesprekken met mbo-experts van het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA). Op deze manier willen we de komende jaren al doende uitproberen wat werkt, waar het enthousiasme zit, en hoe kunst en cultuur een rol kunnen spelen in het leven van mbo-studenten. Onze partners hierbij zijn de opleidingen, culturele instellingen, makers uit het alternatieve circuit en – niet in de laatste plaats – de studenten zelf.

Uit voorgaande projecten in het mbo hebben we geleerd dat een actieve rol van de studenten belangrijk is om te komen tot voor hen relevante vormen van cultuuronderwijs. We zetten daarom in op kennisdeling en effectieve communicatie. Op die manier willen we via enthousiaste docenten en studenten de impact van onze activiteiten verbreden. Met het oog op de versterking van de basis voor kunst en cultuur in het mbo zullen we in gesprek gaan met beleidsmakers.

Warm maken

Het middelbaar beroepsonderwijs telt bijna 50.000 studenten op zes scholen. Deze studenten gaan we natuurlijk niet allemaal in vier jaar tijd warm maken voor kunst en cultuur. Voor veel docenten is het vaak allerm minst vanzelfsprekend dat kunst en cultuur een rol kunnen spelen in hun onderwijs. Toch blijven de mbo-docenten een onmisbare schakel. Daarom willen we ons richten op de studierichtingen en docenten die kansen zien om kunst en cultuur wel een plaats in hun opleiding te geven. Daarnaast kiezen we ervoor om niet op alle Rotterdamse mbo-scholen tegelijk actief te zijn. We beginnen met de meest kansrijke en meest enthousiaste scholen. Daarbij richten we ons niet op de kunstvakopleidingen, maar op de opleidingen waar studenten niet of nauwelijks met kunst en cultuur in aanraking komen.

In de komende jaren willen we concreet

- » het vak burgerschap met kunst en cultuur verbinden,
- » studenten de mogelijkheden van een loopbaan in de culturele sector laten zien,
- » studenten culturele programma's laten maken voor hun medestudenten.

Uitproberen en volhouden

Samen met een aantal mbo-opleidingen willen we de komende jaren een structuur opzetten waarin kunst en cultuur een vanzelfsprekend onderdeel van de opleiding gaan vormen. Daarbij maken we gebruik van onze ervaring in het voortgezet onderwijs, onder meer door instrumenten in te zetten die daar succesvol waren, zoals de proeftuinen en het WIRED festival. We zijn ons ervan bewust dat het een kwestie van uitproberen en volhouden zal zijn.

In deze periode van opbouw is het van groot belang om al deze verkenningen goed te monitoren. Ook het vasthouden en verbreden van de opbrengsten, plus de vertaling hiervan naar een duurzaam programma, zijn onmisbare activiteiten. Met een tijdelijk stimuleringsprogramma (CMK) willen we hierop inzetten. Het LKCA heeft toegezegd om ons op het gebied van kennisdeling en onderzoek te zullen ondersteunen.

5. Onze instrumenten

Eén van onze kerntaken is het adviseren en begeleiden van scholen, zodat ze cultuuronderwijs een vaste plaats in hun programma geven. Daarvoor is het nodig dat scholen een eigen visie op cultuuronderwijs hebben. Maar hoever zijn de scholen daarmee?

Behoeften en mogelijkheden

Voor de beantwoording van deze vraag moeten we weten hoe het cultuuronderwijs er op de verschillende Rotterdamse scholen voor staat. Wat wil een school haar leerlingen meegeven op het vlak van kunst en cultuur? Weet men die ambitie ook te vertalen in een programma? Met wie wordt samengewerkt en hoe ziet die samenwerking eruit? Op basis van deze informatie krijgen we inzicht in de behoeften van een school en in de mogelijkheden om een volgende stap te zetten.

Tot op heden werken we in dit verband met het Rotterdamse Cultuureducatie Model, dat vooral gebaseerd is op de deelname van basisscholen aan programma's als Cultuureducatie met Kwaliteit, Ieder Kind een Instrument (IKEI), KunstID, cultuurcoaches, en het Cultuurtraject Rotterdam. Dit aangevuld met gegevens over begeleidingstrajecten op de scholen en de informatie vanuit onze consultants. Dit model blijven we voorlopig gebruiken om de voortgang van Cultuureducatie met Kwaliteit in Rotterdam zichtbaar te maken. Daarnaast gaan we in de komende jaren geleidelijk een nieuwe monitor invoeren, aangeduid als EVI. Deze laat zien hoe individuele scholen tegen hun cultuuronderwijs aankijken. Op termijn gaat deze nieuwe monitor het Rotterdamse Cultuureducatie Model vervangen.

EVI

EVI is een afkorting van het woord evaluatie-instrument. Het is door Compenta en de Rijksuniversiteit Groningen ontwikkeld, oorspronkelijk voor het programma Cultuureducatie met Kwaliteit in Drenthe. Daar heeft het zich goed bewezen. In de afgelopen periode is EVI, met instemming van het ministerie van OCW, het Fonds voor Cultuurparticipatie en het

LKCA, verbeterd tot een instrument dat landelijk gebruikt kan worden als monitor van cultuuronderwijs. EVI is momenteel alleen nog geschikt voor basisscholen, maar in de komende twee jaar zullen wij, samen met een landelijke werkgroep, deze monitor ook geschikt maken voor het voortgezet onderwijs. Of de monitor ook bruikbaar zal zijn voor het middelbaar beroepsonderwijs weten we nog niet. Eerst willen we daar een aantal programma's gaan maken, daarna bekijken we welke vorm van monitoring erbij past.

Zelf-evaluatie-instrument

EVI is een zelf-evaluatie-instrument voor scholen in de vorm van een digitale vragenlijst die de school periodiek invult. Daarbij staan de vier bouwstenen voor goed cultuuronderwijs centraal: visie, deskundigheid, programma en samenwerking. Aan de hand van open vragen en enkele scenario's geeft de school zelf aan hoever ze zijn met de borging van hun cultuuronderwijs. De eerste vragenlijst wordt samen met onze consultants ingevuld. Dat vergemakkelijkt het invullen en is ook een gelegenheid om samen op ambities en resultaten te reflecteren. Zo is EVI ook een handig hulpmiddel om gesprekken met scholen te voeren en gaan zij zich hiermee meer eigenaar voelen.

De ingevulde vragenlijst genereert een geautomatiseerd rapport. Voor welke visie er gekozen wordt en hoe hoog men de lat legt, is vanzelfsprekend aan de school. EVI vraagt alleen een bewuste keuze te maken. De monitor helpt de school ook om gerichte vragen te stellen aan de begeleidende partij en aan de samenwerkende (culturele) partners. Op hun beurt kunnen deze partners zelf ook met EVI gaan werken en zich daarmee verder committeren aan een brede aanpak van cultuuronderwijs.

Plan-Do-Check-Act cyclus

Wij willen EVI eveneens gaan gebruiken als het hart van onze zogenaamde Plan-Do-Check-Act cyclus. Uit het beeld dat EVI ons biedt en de gerichte hulpvraag van scholen maken wij een tweejaarlijks actieplan. Zo wordt EVI het kloppend hart van onze organisatie. Door jaar na jaar alle schooltypen op dezelfde manier te evalueren, krijgen we niet alleen zicht op de ontwikkeling van het cultuuronderwijs, maar ook op de effectiviteit van ons beleid. Met deze integrale aanpak kunnen ook de verschillende programma's, activiteiten en instrumenten beter op elkaar afgestemd worden, omdat ze allemaal iets toe moeten voegen aan de vier bouwstenen van het cultuuronderwijs: visie, deskundigheid, programma en samenwerking.

Het tijdspad ziet er als volgt uit.

- » Eind 2020 is EVI gebruiksklaar, onze consultants zetten zich ervoor in dat een aanzienlijk deel van de basisscholen het na twee jaar gebruikt.
- » In 2021 is een variant gereed voor het voortgezet onderwijs.
- » Vanaf 2021 werken ook de CmK-partners ermee.
- » Vanaf 2023 gebruiken we EVI in onze Plan-Do-Check-Act cyclus.

De stedelijke monitor cultuuronderwijs

De gemeente Rotterdam, de culturele sector en de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur zijn graag goed op de hoogte van wat Rotterdamse scholen aan cultuuronderwijs doen. Al enige tijd zijn we daarom een Stedelijke Monitor Cultuuronderwijs aan het ontwikkelen. De culturele sector kan daarmee betere keuzes maken en het Rotterdamse cultuuronderwijs zal daarvan profiteren. Waar EVI de afzonderlijke scholen monitort, vormen de geaggregeerde gegevens van EVI één van de bronnen voor de Stedelijke Monitor Cultuuronderwijs. Deze stedelijke monitor wordt een waardevol instrument om de kwaliteit, het bereik, de spreiding en het effect van het cultuuronderwijs in de stad te volgen.

Compleet beeld

De Stedelijke Monitor Cultuuronderwijs kan vergeleken worden met de Monitor Publieksbereik van Rotterdam Festivals. Deze richt zich echter op individuele bezoekers van culturele instellingen of activiteiten, terwijl de Stedelijke Monitor Cultuuronderwijs zich niet richt op individuen maar op scholen, en op de mate waarin die aan cultuuronderwijs deelnemen. Samen geven deze twee monitoren een aanmerkelijk completer beeld wat betreft cultuurdeelname in de stad.

De Stedelijke Monitor Cultuuronderwijs verzamelt bestaande informatie, zoals het aantal scholen in het primair, voortgezet en middelbaar beroeps- onderwijs in de stad, waar deze zich in de stad bevinden en onder welk bestuur of denominatie ze vallen. Maar ook nieuwe informatie, zoals welke culturele instellingen zich in de (directe) omgeving van een school bevinden. Hoe ze hun culturele omgeving bij het onderwijs betrekken. Aan welke programma's en regelingen ze meedoen. Welke scholen met doorlopende leerlijnen werken. Wat het team zelf aan cultuuronderwijs doet. Met wie er in de wijk wordt samengewerkt. Hoe het cultuuronderwijs in de school is verankerd. De verschillen die er zijn tussen de ene wijk en de andere.

Bereidheid van alle partijen

Wij verzamelen al deze gegevens periodiek bij de Rotterdamse scholen en de culturele instellingen. Voor gegevens over het onderwijs maken we gebruik van het Rotterdams Cultuureducatie Model en EVI. De data worden aangevuld met gegevens uit externe bronnen zoals BRON DUO, de Staat van het Onderwijs van de Onderwijsinspectie, en de Staat van het Rotterdamse Onderwijs van de gemeente Rotterdam. Het succes van de stedelijke monitor staat of valt met de bereidheid van alle partijen (scholen én culturele instellingen) om hun gegevens over hun cultuureducatieve activiteiten ter beschikking te stellen.

We verwachten dat de Stedelijke Monitor Cultuuronderwijs vanaf 2022 operationeel is. Vanaf dan brengen we periodiek publicaties uit, waarin we de ontwikkelingen en trends uit de geaggregeerde gegevens zichtbaar maken.

Deskundigheid en kennisdeling

Als KCR staan wij midden tussen de Rotterdamse scholen en culturele instellingen. Daarmee bevinden we ons middenin een web van interessante netwerken, gericht op kennisdeling, innovatie en beleid. Samen met collega-kenniscentra nemen we deel aan het landelijke netwerk van het LKCA en het LPKC. We faciliteren en voeden leernetwerken als het Rotterdamse CKV, het netwerk van cultuurcoaches, en we wisselen kennis uit in de werkgroep cultuureducatie en talentontwikkeling, en in de stuurgroep gelijke kansen.

Daarnaast zijn we initiator van de meer informele 'pizzasessies', die worden gehouden als een actueel thema zich aandient. Dergelijke sessies leveren ons veel informatie. Zo weten we snel dat er iets verandert, wat de behoeften zijn, en hoe we daarop kunnen inspelen. Omdat al deze netwerken zo goed functioneren, willen we ze ook opzetten voor het primair onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs. Ook denken we erover om tijdelijke werkgroepen in het leven te roepen, die zich bezighouden met thema's als burgerschap, wijkgericht werken of taal.

Oor te luister leggen

Kennisdeling en deskundigheidsbevordering liggen in elkaars verlengde. Het is belangrijk dat wij leerkrachten, docenten en educatiemedewerkers ondersteunen, zodat ze tot goed cultuuronderwijs kunnen komen. De ene keer gaat het daarbij om het bijspijkeren van didactische vaardigheden voor het speciaal onderwijs, de andere keer om een cursus voor Interne Cultuurcoördinatoren, een lezing over een actueel onderwerp, of een talkshow over het Rotterdamse cultuuronderwijs. De deskundigheid die scholen en culturele instellingen nodig hebben, zal steeds blijven veranderen. Daarom bieden we geen vast aanbod, maar spelen flexibel in op de behoeften van onze doelgroepen. Die behoeften destilleren we uit de analyses van EVI, of uit gericht uitgevoerd onderzoek. Maar ook blijven we ons oor te luister leggen in het dynamische speelveld rond cultuuronderwijs.

Marketing

Sinds 2020 werken we met een integrale marketingstrategie die nog beter de samenhang tussen onze verschillende activiteiten toont. Hiermee versterken we onze naamsbekendheid en zichtbaarheid. Tegelijkertijd brengen we daarmee het belang en de verworvenheden van cultuuronderwijs verder voor het voetlicht. Onze communicatie verloopt via onze vernieuwde website, e-mail, direct mail, sociale media, (netwerk)bijeenkomsten, flyers, posters en via onze samenwerkingspartners.

Onze doelgroepen zijn:

- » **besturen, directeuren, leerkrachten en docenten in het onderwijs,**
- » **alle culturele instellingen in de stad,**
- » **de gemeente Rotterdam.**

Hieraan voegen we in de komende periode toe: het bedrijfsleven en particuliere gevers. Wij denken dat zij, vanuit hun ambitie om maatschappelijk verantwoordelijk te ondernemen (MVO), geïnteresseerd zijn om (een deel van) onze activiteiten te financieren. Daarmee vergroten we niet alleen het maatschappelijk draagvlak voor onze activiteiten, maar werken we ook aan een meer gevarieerde financieeringsmix. De eindgebruikers van onze diensten zijn de leerlingen. Hun stem horen we nu vooral via de leerkracht en de docent. We vinden het belangrijk dat we rechtstreeks van hen horen wat ze van iets vinden en wat een leerling aan een activiteit heeft gehad. Wij willen hun feedback om programma's beter te laten aansluiten bij hun belevingswereld.

Onderzoek

Onderzoek is cruciaal in onze nieuwe marketingstrategie. We doen zowel op campagneniveau als op strategisch niveau onderzoek. Op campagneniveau werken we continue aan een cyclus van testen en optimaliseren. Op strategisch niveau doen we onder meer doelgroepenonderzoek en monitoren we via EVI en de Stedelijke Monitor Cultuuronderwijs. Marketing en communicatie spelen een cruciale rol bij de lancering en het uitrollen van EVI en de Stedelijke Monitor Cultuuronderwijs.

Code diversiteit en inclusie

Het publiek dat de Rotterdamse musea, concertzalen en theaters bezoekt, is nog overwegend wit. Wij zien daar graag de Rotterdamse diversiteit in terug. De leerlingen in het Rotterdamse onderwijs van vandaag, zijn de bezoekers van morgen. Daarom zijn wij er in alles op gericht dat het Rotterdamse cultuuronderwijs relevant is voor alle Rotterdamse leerlingen, ongeacht hun afkomst en achtergrond. Bovendien draagt goed cultuuronderwijs bij aan gelijke kansen voor iedereen, daar zijn wij van overtuigd.

Inhaalslag

In de praktijk betekent dit dat er een inhaalslag te maken valt door culturele activiteiten en producties die niet tot de traditionele westerse canon behoren. Wij willen die inhaalslag graag faciliteren, onder meer door in het Cultuurtraject Rotterdam meer plaats te bieden aan andere, meer diverse aanbieders (grass-roots). In de programma's die wij zelf produceren, zoals de WIRED-festivals, is deze diversiteit al geruime tijd aanwezig, en daar blijven we ook in de komende periode op inzetten.

We willen dat ons personeelsbestand een betere afspiegeling is van de Rotterdamse bevolkingssamenstelling. Dat betekent dat we voor de vacatures die de komende jaren vrijkomen kandidaten willen aannemen die bijdragen aan een inclusiever team. In ons stagebeleid kunnen we hierop voorsorteren, bijvoorbeeld door middel van stage- of werkervaringsplaatsen voor studenten uit het mbo.

Voor de uitvoering van ons beleid werken wij samen met een scala aan (culturele) ondernemers en instellingen, zzp-ers en tijdelijke dienstverbanden van zeer diverse achtergrond. Kortom: we gaan met iedereen om de tafel die er met ons voor wil zorgen dat het Rotterdamse cultuuronderwijs diverser en inclusiever wordt.

Code Fair Practice

Per 1 januari 2020 zijn we overgestapt van de gemeentelijke CAR-UWO naar de CAO Kunsteducatie. We volgen zonder voorbehoud alle onderdelen van deze CAO. Dat betekent dat wij onze vaste en tijdelijke medewerkers en onze zzp'ers een eerlijke beloning geven voor hun werk. We kennen geen cultuur van 'overwerk', waardoor de gewerkte uren ook daadwerkelijk worden vergoed of anderszins gecompenseerd. Met de directeur is in het kader van de overgang naar de nieuwe CAO een aparte arbeidsovereenkomst afgesloten. De Raad van Toezicht ontvangt een vergoeding voor haar werkzaamheden. Zowel onze medewerkers als de zzp'ers worden in de gelegenheid gesteld zich verder in hun vak te ontwikkelen door zich bij te scholen. Wij kunnen dan ook stellen dat we de belangrijkste kernwaarden van de Fair Practice Code niet alleen onderschrijven, maar ook praktiseren.

Nawoord

Dit beleidsplan is grotendeels geconcipieerd in de tijd voor de Coronacrisis. Het voelde vreemd om tijdens het schrijven te doen alsof deze crisis er niet is. Toch hebben we dit wel gedaan, omdat de gevolgen van de Coronacrisis op het cultuuronderwijs en op ons werk nog volstrekt ongewis zijn. In ons dagelijks werk zijn we volop bezig om samen met scholen en instellingen een vorm te vinden om met deze crisis om te gaan. Het voelde nog te vroeg om er een beleidsmatig antwoord op te geven.

De in dit plan gebruikte cijfers zijn gebaseerd op: https://duo.nl/open_onderwijsdata/databestanden/

Colofon

'Grotere stappen kunnen maken dan je dacht' is een uitgave van KCR.

Het is onze missie om ons actief in te zetten voor cultuuronderwijs op alle Rotterdamse scholen. Dit doen we door scholen en culturele partijen met elkaar te verbinden. Daarbij begeleiden we ze naar passend en relevant cultuuronderwijs. Langs deze weg kunnen kunst en cultuur een waardevolle rol gaan spelen in het leven van Rotterdamse kinderen en jongeren. Ze kunnen erdoor gestimuleerd worden om steeds opnieuw naar zichzelf en hun omgeving te kijken. Ze kunnen hun creatieve talenten ontdekken en ontwikkelen. En ze leren de vaardigheden waarmee ze zich kunnen bewegen in een dynamische, superdiverse stad als Rotterdam.

Vormgeving:
HUFF&REUTER

KCR, mei 2020